

RECENZE | ZPRÁVY

Kuchyňa, rodina, politika, revolúcia...

ROMAN HOLEC

FIŠER, Zdeněk (ed.): *Mezi revolucí a domácností. Korespondence Jozefa Miloslava Hurbana s manželkou Annou a tchánem Samuelem Jurkovičem*. Brno 2023, 606 s.

V čase, keď pramenných edícií vychádza ako šafranu a kvalitných ešte menej, treba najnovšie – rozsahom impozantné – dielo skúseného a v súčasnosti asi najlepšieho editora Zdeňka Fišera privítať s mimoriadnym uznaním. Nie je to jeho prvý česko(moravsko)-slovenský editorský počín a v prípade najnovšej publikácie mohol autor vychádzať už z viacerých predchádzajúcich výskumov jurkovičovsko-slobodovskej rodiny. Hurbanove a Jurkovičove listy preňho teda neboli úplnou novinkou, čo malo praktický význam najmä pri ťažko čitateľných listoch prvého z nich. Súčasne si v poznámkach k jednotlivým listom vypomáha kontextovými informáciami a citáciami z korešpondencie, ktorá síce nepatrí svojim pôvodcom a adresátom do tohto zväzku, ale mnohé vysvetľuje a dopĺňa. Tu sa ukazuje, že skúsený editor potrebuje nevyhnutne dosiahnuť istú zrelosť a editorské ambície mnohých mladých kolegov sú skôr prejavom nedostatku adekvátnej pokory, zato neraz bohatého sebavedomia a ľahkovážnosti.

Ako konštatuje v úvode Zdeněk Fišer, 200. výročie narodenia Jozefa Miloslava Hurbana prešlo bez toho, aby sa vydalo popri niekoľkých konferenčných zborníkoch čo len torzo hurbanovských rukopisov. Pritom Hurban patrí medzi najvýznamnejšie slovenské osobnosti 19. storočia a nechýba v žiadnej učebnici dejepisu. Dôležitý je i vzťah k českému národnému prostrediu, rodinné moravské väzby a nakoniec i český jazyk, ktorý – hoci sám bol tvorcom modernej slovenčiny – používal až do svojej smrti. A neraz paralelne so slovenčinou.

Dôvodom takéhoto macošského vzťahu k Hurbanovej osobnosti je obrovský rozsah jeho korešpondencie a neraz jej ťažká čitateľnosť. Nepochybne tu hrá úlohu i finančná otázka a vedecké (scientometrické) nedocenenie náročnej editorskej práce. I tak ťažko ospravedlniť, že v 21. storočí sme na tom z hľadiska edičných aktivít tak biedne.

O to viac vyniká Fišerov edičný čin na vyše 600-stranovej ploche. Predložené listy sú zúžené na troch ľudí ako pôvodcov i adresátov súčasne. Na Jozefa Miloslava Hurbana, jeho manželku Annu Jurkovičová (s veľmi svojským štýlom písania) a jej otca, Hurbanovho svokra Samuela Jurkoviča, zakladateľa známeho Spolku gazdovského v Sobotišti, ktorý na rozdiel od predchádzajúcich vynikal kaligrafickým rukopisom. Išlo na jednej strane o veľmi vzdelaného a sčítaného učiteľa, na druhej strane trpiaceho rôznymi ľudskými slabôstkami. Jeho dcéra Anička Jurkovičová bola naopak manželovi veľmi oddanou a súčasne manžela celoživotne obdivujúcou ženou. V tomto trojuholníku sa písali, dostávali a na ne opätovne odpovedali stále nové a nové listy.

Edícia obsahuje 349 vzájomných listov, 202 Hurbanových, 103 Jurkovičových a 44 Anniných. Ide pritom len o zachované torzo vzájomnej korešpondencie nachádzajúce sa výlučne v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. Vzhľadom na existujúce veľké medzery môžeme právom predpokladať pôvodne podstatne väčší počet listov, najmä Hurbana budúcej manželke a budúcemu svokrovi, ale i z významných historických období ako počas revolúcie 1848/49, z obdobia príprav Memoranda národa slovenského, z rakúsko-pruskej vojny, z rokov bezprostredne po rakúsko-uhorskom vyrovnaní, z čias Hurbanových poslaneckých kandidatúr a ďalšie.

Listy vypovedajú o významných historických udalostiach v dejinách Slovenska, ale i o dejinách všedného dňa jednotlivých protagonistov, o ich intenzívnom rodinnom živote, ekonomickej situácii, o revolučných udalostiach rokov 1848/9, o politickom kontexte, o absolvovaných cestách Hurbana, o cirkevných záležitostiach, literárnej činnosti, spoločných známych a o štúdiách Hurbanových detí a ich osudoch. Osobitnú kapitolu tvoria Hurbanove listy z väzenia alebo tzv. pamäťové rozsiahle listy, ktoré svojim rozsahom slúžili pre ich autora, aby si zapamätal udalosti, ktoré považoval za potrebné uchovať. Boli písané naviackrát a na desiatkach strán. Ide zväčša o správy z ciest a turbulentných období, keď Hurbana k písaniu tlačili vypäté emócie alebo nepochybniteľný pragmatizmus s cieľom zachovať v čo najväčšej miere a bezprostrednosti vlastné názory, zážitky a postoje.

V korešpondencii sa odrážajú i neraz veľmi svojské politické názory J. M. Hurbana, napríklad jeho silné pronemecké postoje. Listy súčasne nastoľujú i nové výskumné témy a otázky, na ktoré sa ešte len bude musieť hľadať od-

poved'. Ide napríklad o vzťah hurbanovskej a štefánikovskej rodiny alebo otázku ekonomického zázemia Hurbanovej rodiny.

Z listov napríklad výstižne vyplýva, ako sa z radikálneho Hurbana postupne a vekom stáva konzervatívny, dogmatický a luteránsko ortodoxný Hurban. Išlo o proces evidentný pri tejto osobnosti z už publikovaných listov so synom Svetozárom. A rovnako Svetozár Hurban Vajanský prechádzal podobným životným vývojom, čo demonštruje celý rad vydaných zväzkov jeho korešpondencie. Ešte lepšie to vidieť na pôvodne revolučnom búrlivákovi Jánovi Franciscim, ktorý má zo svojho vyše 80-ročného života dva zväzky celoživotnej korešpondencie.

Poznávacia a výpovedná hodnota takýchto listových súborov je preto mimoriadna a dlhodobá. Edičnou činnosťou zostavovateľ síce nezískava vedecké kariérne body, ale zato si buduje „pomník“, ktorý nezostarne ani po dlhých desaťročiach. Takmer 2300 poznámok Zdeňka Fišera k vypublikovaným listom svedčí o precíznej editorskej práci, hĺbke vedomostí a poznaní všetkých kontextových okolností. Vo svojom konečnom výsledku to „sprítomnilo“ vypublikované listy a v maximálnej miere umožnilo ich zrozumiteľnosť. To všetko je obrovský prínos takéhoto typu prác. Zostáva len dúfať, že publikácia sa dostane v dostatočnom množstve do rúk slovenských vedcov i na police slovenských knižníc.

A čo je bonus navyše: medzi riadkami je očividne cítiť mimoriadne žičlivý a sympatický postoj editora k Slovensku a jeho historickým osobnostiam, čo však vôbec neuberá na jeho erudícii a vedeckom význame tohto editorského činu. Platí to i na niektoré nepresnosti, ktoré sa vkradli do textu, ale v celkovom rozsahu zanikajú a postrehne ich len sčítaný a veľmi pozorný čitateľ.

Precízne vypracovaný miestny, menný a výberový vecný register umožňuje ľahší prehľad v rozsiahlej korešpondencii.

